

EGY NAP A JAPÁNI SZÍNHÁZBAN.

A ki helyes fogalmat akar szerezni a japáni színház különféle tulajdonairól, — szembeszökő érdemeiről és kirívó hibáiról; a durva egyszerűség és pazar fény közötti ellentéteiről; az ügyes érzéki csalódás és az otromba kiábrándulás gyors egymásutánjáról; és a minden következetesség nélkül történő váltakozásáról, a valódi drámai izlés- és ügyességnek a szépirodalmi és emberi illem gondatlan megvetésével — annak legalább egy megszakítatlan napot kell mindezek tanulmányozására szentelnie, korán kell érkeznie és csak akkor távoznia, midőn már mindennek vége van. Ismételt, de rövidebb tartamú látogatások alig fognak célhoz vezetni, mert majdnem bizonyos, hogy elvész valamely elem nem csak a mulatságból, hanem azon jellegből is, mely szerint meg lehet ítélni a japániak színházainak általános értékét. Egy egész nap előadásai-ban azonban, valószínűleg föl lehet találni jellemző példáját mind annak, mit létrehozni törekednek. Nem úgy mint a sinaiak, kik meglegszenek azzal, ha egy tekervényes szomorujáték vagy bonyodalmas vigjáték tömkeleges fejleményeit napokon, sőt heteken át követhetik, a japániak, színi mulatságaik-ban változatosságot és bőséget kívánnak. Az ő tevékenyebb természetük az újdonságok egymásra következésének izgató hatását igényli, úgy hogy egyszeri látogatás kétségkívül képesé fogja tenni az idegen nézőt arra, hogy a japáni dráma művészi értékét megbecsülhesse és meghatározhassa azon rangot, melyet az más országokbeli ilyféle előadásokhoz képest elfoglalhat. Ha gyengéd érzelmeire kellemes hatást gyakorolt, semmi sem áll útjában, hogy a kíséreltet annyiszor ne ismételve a hányszor neki tetszik; ha unta magát, csak oly háborítatlanul maradhat távol tőle, mint bármely más országban, hol a kormányt szabadelvűbbnek tartják, mint a nap eredetének e szigeteiben.

A ki látni ohajtja a japáni színházat, menjen el Asakusába — Yedónak legvigabb és egyszersmind legmunkásabb részébe. Itt a kereskedés folytonos sürgése közt találhatók föl a legjobb nyilvános mulatságok, melyekkel e nagy város rendelkezik; leginkább a fölséges *Kuan-non* templom árnyában, mely, nem úgy mint a templomok legnagyobb része, folytonosan nyitva áll és működésben van tartva, talán mintegy ellen-szerül az összpontosított kereskedés mérgező hatása ellen. Itt vannak a kertek, melyek mesterséges czimtábláikkal, melyeken törpe hegyek, folyók és erdők láthatók, igyekeznek kísértetbe hozni a kíváncsiakat. Itt vannak a nyíl-lövöldék, melyekben keleti Dianák illesztik a nyugtalan nyilvesszőt a feszes húrhoz. Itt vannak állatseregletek, melyeknek lomha kígyók és alattomos majmok a legvadabb lakói. Itt vannak valóban bámulatos hűségü viaszművek, melyekhez hasonlítva madame Tussaud híres londoni gyűjteményének alakjai közönséges torzképek. Itt vannak végre a színházak is, melyek közül három, egymás közeli szomszédságában áll, mint ama híres sor, mely egykor a boulevard de Temple-on létezett. Ezek közül választhatunk. Külsőleg egészen egyenlők, és kiálló czifra zászlóikkal és erkélyeikről lefüggő roppant lámpásaikkal elég vonzóknak tün-nék föl; falaik tele vannak aggatva, mint sok európai színházé, áttetsző ábrákkal, melyek a kor kedvencz drámáinak legmeghatóbb jeleneteit ábrázolják. A különbség kevés, akár-melyikbe megyünk is be. Az elsőt elhagyjuk, mert megtudtuk, hogy már zsúfolásig megtelt; a másodikba sem megyünk, mert benne, ámbár még csak nagyon kevéssel múlt el a nyolcz óra, az előadást már megkezdték. A harmadik színház kapujánál a tulajdonos vagy segédje áll; hajlongva és mosolyogva fogad bennünket, és megértve, hogy a színház melyik részében ohajtunk helyet foglalni, elvezet rendeltetésünk helyére, utat nyit számunkra a tömeg között és minden akadályt elhárít előlünk, mint ezt egy jól berendezett angol háznál a vendégeket bevezető szolga szokta tenni. De a mi a fizetést illeti, arról ily korán még szó sincs: e kellemetlen formáság későbbre marad. Jelenleg kísérőnk gondolatai csupán azzal vannak elfoglalva, hogy bennünket páholyunkban kényelmesen elhelyezzen, hogy különféle párnák segítségével a durva és darabos deszkák nyomása ellen megóvjon és hogy illatos théával telt csészékkel ellásson, melyeknek az a rendeltetésük, hogy enyhítsék azon idő unalmasságát, mely a napi drámai

előadás megnyíltáig még lefolyandó lesz. Kaphatnánk székeket, európai székeket, ha kívánnók; de természetesen, mi visszautasítjuk az ajánlatot, mint visszautasítanánk ily alkalomkor mindent, mi idegenszerű és szükségtelen; e helyett lekuporodunk a pokróczokkal beterített padlózatra, és személyes működésünket azzal kezdjük el, hogy vizsgálat alá vesszük a házat és a közönséget.

Az épület egyszerű és kezdetleges; ámbár szilárd és elég csinos, hiányzik benne minden, mi csak meg is közelíti a fényűzést; körülbelül annyi tért foglal el mint egy európai közepes drámai színház, csak hogy nem oly magas; négy tömör falból áll az egész, melyek fölül vastag gerendákkal vannak összekötve, és tető által befedve, mely tetőnek számos nyílása úgy van ellátva záróablakkal, hogy színadi világítást és árnyék-változatokat hozhatni létre általuk. Plafond nincs és a faműveken sehol sincs sem vakolat sem festés. A földszint közepén rekesztékek állanak, négyszög térek, melyek egymástól mintegy tíz hüvelyknyi magasságú válaszfalak által vannak elkülönítve, és oly nagyságra vannak kimérve, hogy négy, esetlegesen hat személy számára kényelmes helyet adnak. Két szárnyfolyosó vezet a ház hátsó részétől a szinpadig, mely utóbbi semmi által sincs elválasztva a földszintől, mindkettő ugyanegy síkon lévén. A szárnyfolyosók, úgy látszik, inkább a színészek esetleges belépésére és eltávozására vannak szánva, mint a közönség elhelyezésére vagy közlekedésére, mert a rekesztékek válaszfalai elég erősek arra, hogy a biztos lábú japániaknak könnyű átjárásul szolgáljanak. A szárnyfolyosók mindegyikének külső része hosszában van egy-egy sor olyan páholy, mint a francia színházakban szokott lenni, melyek úgy vannak készítve, hogy négy személyt befogadhatnak. A karzat — csak egy van — főleg szintén ilyféle páholyokból áll, és a legkülső tér megfelel a mi színházaink legkevesbbé válogatott helyeinek. Általában ezer kétszáz személy kényelmesen elfér, és egy kis nyomással, milyent európai és amerikai ajtónállók is szoktak gyakorolni, két ezer egyént minden komolyabb nehézség nélkül be lehet szorítani. Szőnyegekről és párnákról bőven van gondoskodva, de egyéb kényelem nincs, s nem is kívántatik. Az egyedüli díszletek néhány színes függönyből állanak, melyek, mint a mi szinpadainkon, keresztben lógnak az egyik oldaltól a másikig; papír lámpások oly formán függenek a karzatok széleiről, mint minálunk a gázcsövek vannak

alkalmazva; az elsőbb rangú alsó és felső páholyok külső részei hosszú posztódarabokkal vannak bevonva, s ezeken kihímezve a népszerű színészek nevei, a védőistenek jelvényei és bizonyos szindarabok címei, melyek különös vonzerejűeknek bizonyultak. A függöny ugyan úgy van elhelyezve mint minálunk, csak hogy proscenium nincs és egyáltalán saját illmérzetén kívül semmi olyas, mi gátolhatná a kíváncsi látogatót abban, hogy tetszése szerint a szinpadra mehessen. Annak nehéz nyomára jönni, hogy e tekintetben tulajdonkép miféle korlátozó szabályok léteznek, mert még most is, midőn az előkészületek titokteljes moraja már hallatszik, az első sorbeli földszinti páholyokban ülők olykor-olykor fölemelik az előttük levő függönyt, alábujnak és megjelennek ismét az oldalsó részekben, valószínűleg ezen, a válaszfalaknál kényelmesebb utat választván arra, hogy egy sétára kijussanak helyeikről; és kis gyermekek, a még eddig föl nem tárt titkok közeli megvizsgálására vágyván, végig futnak a szárnyfolyosókon, kíváncsian bekandikálnak a homályos szinpadra a nélkül, hogy ebben valaki őket akadályozná.

Már fél kilenczre, szokatlanul késő idő, a színház is már két harmadrésznnyire megtelt, de az előadás még sem kezdődik. Még van időnk a közönséget szemügyre venni, mely vígan csevegve igen keveset látszik gondolni a késedelemmel. A jelenlevők közül a legtöbben azon szándékkal jöttek ide, hogy az egész napot itt töltsék, — egy fél órával több vagy kevesebb kevés fontosságú reájuk nézve. Az *élite*, úgy látszik, a szinpadhoz legközelebb eső felső páholyokban foglal helyet, ámbár sok szép öltözkéket és főuri viseletet lehet látni az alsó páholyokban és a központi helyeken is. E napon, az egyik oldalon, meglehetősen elől, történetesen mintegy száz gyermek ül, többnyire leányok, kimondhatatlan bájosak ártatlan örömeikben. Midőn így itt ülnek, épen alattunk, fényes ünnepi öltönyeikben, oly képet tüntetnek fel, melynek látásáért sok festő oda adná valamennyi régi vázlatát, és még sem tudja ráhatározni magát arra, hogy egy rövid havi utazást tegyen érte. Az ellentét kedveért forduljunk már most a hátsó felső páholyokhoz, melyek egy csoport mulatságot kereső katona birtokában vannak, kiknek külseje épen nem festői. A japáni *samurai*, egy nemes úr jobbágyából nemzetőrré való átváltozási korszakában, a lehető legtávolabb áll a szépség fogalmától. Új katonai pályájának kezdetekor azt kívánják tőle, hogy vesse le

elébbi keeses, de alkalmatlan ruháit és öltse fel az európai seregek öltönyét; és ő ezt szívesen meg is teszi csakhogy ügyetlenül és fokozatosan. A helyett, hogy bátran keresztül gázolna az öltönyreform Rubiconján, a parton tétováz, vagy félénken lubiczkol, mintha nem merne egyszerre a mély vízbe ereszkedni. Az eredmény aztán az elképzelhető legkülönösebb összetételek sorozata; csodás hajék, mely sehogy sem fér meg a katonai sípkával; csikos nadrág, mely czombig van feltűrve, hogy a szokatlan meleg ne essék terhére; — látjuk továbbá egy megférhetetlen társasítását a hosszú ujjú, bő japáni zsákruhának a szűk nadrággal — néha semmi egyébbel, mint pamut lábravalóval, — és vice versa, a bő szárú *hakami*-nak a testhez álló dolmánynyal; és sok esetben, midőn már minden egyéb akadály szerencsésen legyőzetett, a japáni sarukhoz és magas fapapucsokhoz vonzódó határozott ragaszkodásuk maga elég arra, hogy a mi fogalmaink szerint megsemmisítse a katonai magatartást. Azonban a vitézség nem függ az öltözkészésetől, és ha van sajátság, mivel a *samurai* minden egyéb tulajdonok fölött bír, ez nem más, mint a megrendíthetetlen anyagi bátorság. A katonák csoportja mögött egy csapat csinos kinézésű szolga ül, kik észrevehetőleg ama méltóságteljes *yakonin*-okhoz tartoznak, kik a színház néhány legjobb helyét foglalják el és kik kíséretét képezik egy igen magas rangú tisztnek, ki egy kis társasággal egy félig elrejtett mélyedésben foglal helyet, mi igen hasonlít azon páholyokhoz, minők a régi divatú francia színházakban vannak a függöny mögött. Minden esetre megnyugtató tudat, hogy a japáni méltóságnak és titokteljességnek egy elismert képviselője van közelünkben, de a jelenet valódi érdeke most a színházban levő tömeg, a zártszékek körül központosul, mert ezeknek közönsége tarkább vegyületet mutat. Mily udvariasak, kedélyesek, társulékonyak ezek a japániak! Észrevehető rangkülönbségek vannak köztük a ruhára nézve, de a beszélgetést megnyitó üdvözlések után, a társalgásban többé különbség köztük nincs. Ámbár valószínűleg egészen idegenek egymáshoz, mosolyognak és tréfálnak egymás közt, burnótot szippantanak egymás egészségére, és kieserélik édességeiket és gyümölcseiket, mint gyermekkori barátok. Édesség és gyümölcs! Ezekben nagy a bőség, mert soha európai földszint gyakrabban nem hangzott vissza mindennemű frissítő árulójának hangjától, mint a japáni színházé, és a kereskedés, mit ezekkel űznek, szünet

nélküli. Különösen az ifjuság között nagy keletnek örvendenek, kik hajlandóknak látszanak minden tápláló eledel nélkülözésére legalább e napon, úgy túltömik magukat édességekkel. Mig azon az ünnepélyes komolyságon mulatunk, melylyel e gyermekies adás-vevést végzik, hozzánk jön a mi barátságos társtulajdonosunk, vagy rendező segédünk, vagy valami más efféle lény s tudtunkra adja, hogy a valódi mulatság mindjárt kezdődik, és átnyújt egy csomag programmot, hogy ezek segélyével illően előkészülhessünk azon élvezetekre, melyek be fognak következni. Ah! Ezek aztán a valódi programmok! A leírás bőségét és a magyarázat gazdagságát tekintve, az európai és amerikai új világrészekben semmit sem lehet hozzájuk hasonlítani. Nem papirlapok vagy levelek ezek, hanem szépen bekötött kis könyvek, és érdemesek arra, hogy mint díszműveket megőrizzük közvetlen hasznuk vétele után is. E programmok a nap bekövetkezendő időtöltéseinek jegyzékét tüntetik elő, a színészek neveivel és a közölők legkitünőbbeknek arczképeivel, miket a különféle bonyolódások tüzetes elemezése és a fő jelenetek színes ábrái követnek. Leszámítva színházbeli hasznosságukat, egyébként is mulatságos kis munkáknak tartatnak. Igaz hogy áruk oda van téve, de az is igaz, hogy ez igen csekély, csak pár krajczár darabja. Midőn fizetünk értök, megtudjuk egyszersmind a belépti díjat is. Ez azon idő szerint különbözik, melyben a látogató érkezik, és mivel mi a legkorábban jöttünk, magásabb belépti díj a mienknél nem létezik. Kevéssel kevesebb az mint két „bú“, vagyis egy mexikói tallér; és ha valaki meg tudja mondani, hogy mehet az ember ennyi mindenre keresztül ily kevés pénzért, jól tenné ha erről tudósítaná a világot.

Egyszerre a közönség figyelmét a függöny háta mögül jövő tompa hangok kötik le, melyek két tömör fatuskó egymáshoz veréséből erednek, — ez Japánban igen közönséges módja a jeladásnak; mi egyszersmind ismét eszünkbe hozza a felvonások elkezdésének jelzését a francia színpadokon. Tíz vagy több ily kelepelő hang után, három dobütés hallatszik, és a függöny, a színpad bal oldala felől jobb oldala felé, gyorsan félre vonul, és föltár a középben egy csinos és ízléssel elrendezett kerti díszletet, melynél tökéletesebbet és helyesebben rajzoltat kívánni sem lehet. Sok new-yorki és londoni, hogy ne mondjuk párisi rátartó színházban látunk kevésbbé hatásos távlatokat és kevésbbé jól kivitt részleteket. A hely, mit a

diszlet elfoglal, kicsiny — csak mintegy két harmada azon tér szélességének, melyet a függöny félre vonása leplezett le, és körülbelül a közönséges nagyságú európai színházak harmadik színpaláiáig mélyed, — de ez a tér jól van betöltve. Ha a szoros élethűségnek sok fogyatkozását vesszük is észre, ezek közül bizonyára egyik sem hasonlítható a sinai színházak azon barbár közönyéhez, melylyel eltűrik azt, hogy a zenekar zajos működése láthatólag a színészek mögött történjék, és hogy nem kívánnak egyebet a színpadi illusio fejében, mint egy kézben tartható bokrot az erdő, vagy egy papir-kaput egy falal körülkerített város ábrázolására. A japániak színpadi elrendezései egészen jók, a maguk nemében; — tökéletlenek ugyan a mi szemünkkel tekintve, de kitűnőek magukban véve, mint művek. Zenészeik elhelyezése azonban már szigorúbb bírálat alá esik, mit ugyan maguk is elismernek, de, úgy látszik, nem tudják rávenni magukat, hogy eltöröljék a régi hagyományt, ámbár átlátják annak fonákságát. Attól kezdve, a mi prosceniumjok volna, ha volna proscenium, egész addig, a hol az első színpal volna, ha volnának színpalak, két kis karzat nyulik el kétfelől, mintegy öt lábbal magasabban a színpadnál, melyekben a zenészek és ének-karok vannak elhelyezve. Rendesén három „samisen“ vagyis guitar játszó és három énekes van mindenik oldalon. És itt meg kell említeni még azt, hogy e szembeötlő elhelyezésüknek igazolásául azt szokták fölhozni, hogy a karok segélyére sokszor van szükség a dráma menetének megmagyarázása végett. És valóban e dallamos commentárok sok olyat világosítanak fel, mi e nélkül homályos lenne, és fölöslegessé tesznek sok hosszú magán és párbeszédet, mi e nélkül elkerülhetlen volna. Könnyű azt mondani, hogy az egész rendszer nevetséges, de ki fogja azt meghatározni, hogy hol vonassék határa a zenei illustrationnak? Számtalan melodramánkban, a történetnek legalább felét támogatja zenekari kíséret, és senki sem vonta még eddig kétségbe az ily hatás értékét; és ha a logikai próbát kísértjük meg, melyik lesz észszerűtlenebb, — az-e, ha egy kar mondja el, hogy mi megy titkosan végbe egy bizonyos jellem bensejében, vagy az, ha azon jellem maga fődözi azt föl egy fenszóval mondott magánbeszédben? És vajon micsoda különbség van a közt, ha három, vagy négy hajlott korú úri ember adja tudtunkra dallamos összhangban azt: hogy három hónap múlt el azóta stb. és a közt, ha mi ezt a színlapon olvassuk?

Igaz csak az marad, hogy nincs igazi védelem sem a karének sem a magánbeszéd számára, és hogy nem sokat lehet felhozni a színlapok fölösleges és hiábavaló föltevéséi érdekében sem, így hát bátran válasz nélkül hagyhatjuk e kérdést. Nincs is szükség rá, hogy szóba jöjjön a yedoi színház e megnyitó jelenete alkalmával, mert csakhamar észreveszszük, hogy a drámai ünnepély előtt egy nemét a némajátéknak fogják bemutatni, a mi talán a természetfölötti hatalmakhoz intézett följajlási szertartást akarja ábrázolni, vagy talán csak azért van, hogy a napnak váltakozóbb műveleteit a közönségnek formaszzerű üdvözlésével akarják bevezetni. Miután a gazdag, de egyszerű színezetű diszruhákba öltözött rendes zenészek elfoglalták szokott helyeiket, a színpadi kert pavillonjának ajtaja kinyílik, és onnét tizenkét, emezeknél még tekintélyesebb alak jön ki, oly zeneszereket hozva magukkal, melyek közönségesen nem használtatnak a zenekarban, ámbár másként eléggé ismeretesek a japániak előtt, — nevezetesen fuvolák, *kotók*¹⁾ és különös alakú s különféle hangú apró dobok, — egyik széles és lapos mint a csörgő dob (tamburin), a másik hosszú és vékony, és ismét másik olyan, mint a zsebóra üvegje. Az ujonnan érkezett zenészek komolyan leülnek a padlatra egy sorba, mint egy csoport széktelen néger énekes tenné, és hosszabb késedelem nélkül élénk kakophon küzdelmet kezdenek el fejük felett ülő vetélytársaikkal. A küzdésbe avatkozás azonban csak igen fokozatosan következik be, és elmúlik vagy öt percz, míg az egész, huszonnégyből álló erő egyszerre működni kezd. Egy zsebóra-üveg alakú dob, mely hosszában a zenész jobb vállán nyugszik és melyet a balkéz ujjai gyorsan kopogtatnak, legelőször szólal meg, és zörgését a művész hangja kíséri egyhangú recitativban. Ezután a karzatokon a samisenek szakítják meg a csendet, eleinte halkán és félénken, mintha megszólalásukat tolakodásnak tartanák, de nem sokára, összeszedvén bátorságukat, emelkedő erélylyel emelik fel hangjukat, s elfojtással fenygetik a magános dobot, annyira, hogy ennek segélyre van

¹⁾ A kotó hasonlít egy nagyított alakú Aeolus hárfához, húrjai néha egy üres doboz, de közönségesen egy hosszú, tömör fa fölé vannak feszítve. Hangja sokkal gyengédebb és dallamosabb mint a „samisen-é“, mely utóbbi keveset különbözik a banjóétól.

szüksége, mi alulról csakhamar meg is érkezik a görbe nyakú sip alakjában. Egy érczes hangú karénekes keveredik ezután a verseny harcza és kihívja a padlón ülő énekesek erőteljes közreműködését. A fent ülő tizenkettő folyékony futammal felel. A lent ülő tizenkettő rikitó nótával adja vissza a feleletet. Azután valami dob dicséretes veszettséggel pereg, a samisenek csicseregnek, a kotók czinczognak, és huszonkét pár tüdő lehető legnagyobb képességét árasztja ki. Csak két fuvola fuvó kénytelen lemondani arról, hogy nevelje a karének hatalmát, mert szájok ép úgy el van foglalva mint kezök, és nem jártasak azon amerikai művészetben, hogy az orrukon tudnának énekelni. De a zaj elég nagy csupán részletes közreműködésükkel is, és a hallásszerv eme gyötrelme félbeszakítás nélkül tart vagy hatvan másodpercig vígan és hatalmasan.

Egyszerre, minden előleges figyelmeztetés, és, tapasztalatlan szemekre nézve minden látszólagos ok nélkül, a zaj megszokszorosúl a közönség hangos kiáltásai folytán. Semmi sem történt a színpadon, mi ilyen kitörést igazolhatna, de a sokaság tekintetét követve, észreveszszük, hogy két alak jelent meg a földszint hátsó részén és lassan halad befelé a szárnyfolyosók hosszán. Látszik, hogy a színészek ismert kegyenczek, mert a szokásos taps és üdvözlő hangokon kívül, hevesebb tisztelőik neveiket is kiabálják, — mi rendkívüli népszerűségnek a jele. A népség lármája egyszerű üdvözlő tüntetés. Ezek, a taps által meg nem hatva, tekintélyes komolysággal haladnak a szárnyfolyosók közepéig, a hol megállnak, üdvözlik egymást és a közönséget, és azután, a könnyed, hullámozó mozdulatok egy sorozatával, miközben úgy látszik, mintha lábaik soha sem távolodnának el a földtől, tovább vonulnak a színpad felé, melynek közepét midőn végre elérték, néhány másodpercig különösen könnyed és kecses magatartással mozdulatlanul maradnak egymással szemközt. Ez alatt az általános izgatottság megszűnt, és ismét nyugalom uralkodik. A következő tíz perczben egyéb hang nem hallatszik, mint a samisenek és kotók leggyengédebb érintései, közben pedig egy-egy: „*Kimi tayu*“ vagy: „*Juahachi*“ kiáltás, mit, mint a művészek neveit, némely túlélkesült néző nem tud visszatartani. A részletes vizsgálatra itt az alkalom. A bemutatott személyek nőket ábrázolnak, de az ábrázolók férfiak; ez mindig így van Japánban. A mi az arcot illeti, az alakítás nem jár nehézséggel, mert minden, némileg tekintélyes állású nő, oly nagy mértékben szokta arcát és nyakát be-

porozni, hogy e mesterséges arczzsint rendkívül könnyű utánózni. Bizonyos, általánosan alkalmazott piros foltok, még inkább megkönnyítik az arcz átváltoztatását, a haj pedig, természetesen, minden baj nélkül utánózható. A művész ügyessége a test mozdulataiban és a ruhával bánni tudásban nyilvánul; s e részben az előttünk levő pár kétségkívül tökéletes szakértő. Kivéve természetük magasságát — és még ez sem túlságos — semmi sem tűnik föl rajtuk, a mi a legbehatóbb szemlélőnek is elárulhatná valódi nemüket. A férfias szegletesség és feszetségnek minden nyoma száműzve van alakjaikból. De e jellemző tulajdonok, melyeket később nagyobb érdekléssel észlelünk, eleinte nem tűnnek annyira szemünkbe mint öltönyeik fénye. A nyugati színházakban talán láthatók több pénzbe kerülő jelmezek, de egy sincs a melynek oly gazdag lenne anyaga, oly élénk a színe és oly tökéletesen izléses és összhangzó rendkívüli pompája, mint ezeké. Fő alkatrészei a legszebb fajú japáni selyem és bársony, — a mi annyit tesz, hogy a legszebb a világon — mely csodásan ki van himezve és melyen csillogó jegeczek és érczlapok ragyognak. A két jelmez eleinte egészen egyenlő külalakra nézve, de színeik úgy vannak összeillesztve, hogy az egyik aranylángnak a másik ezüst fénynek látszik. Mindkét művész fejét magas, fényes kalap fedi, melyről érczrojtozat függ alá, mi a haját egészen eltakarja. A nyak és vállak ragyogó kendőkbe vannak burkolva. A rendkívüli hosszú újjakkal ellátott hosszú ruha, könnyeden van a derékhoz szorítva, megszűkül a bóka körül, és azután rögtön kiszélesedik, mint a fölfordított lotos levél. A derekat a széles japáni öv, az *obi*, gyűrűzi körül, mely hátul súlyos csomóba van kötve és melybe ártalmatlan fegyverek és különböző czélokra szolgáló díszletek vannak elhelyezve. A színek vegyületét, és a hatást, mit az előidézés, hasztalan kísértlenők meg leírni; nem létezik megközelíthető iránypont, melyhez hozzá mérni lehetne. Ehez járul, hogy egy jelmezt nem tartanak elégnek az ily alkalomra. Néhány ünnepélyes mozdulat után, a kalap és felső öltönyök lehullnak, és feltárnak egy második, nem kevésbbé meglepő ruhát. Csakhamar, a színpad körüli néhány büszke lejtés után, a harmadik, valamennyi között a legpompásabb öltöny lepleztetik le. A művészek most már kellőleg előkészültek a működésre, és elkezdődik a méltóságteljes táncz. Mondom hogy táncz, ámbár igen kevés olyan tevékenységet mutat föl, milyent minálunk jelent e fogalom. A japáni női choreo-

graphiában ugró mozgás nem létezik. A férfiak csodái a mozgékonyiságnak, de a nők nyugodtak és komolyak. Úgy látszik, mintha lábaik nem szünnének meg érintkezésben lenni a talajjal. Helyről helyre lengenek, testeik rythmikusán rezegnek és karjaik csábitólag inognak, néha megállnak a keleten szokásos kaczérsággal és intenek legyezőkkel, vagy csalogatnak mosolyukkal. De élénk mozdulat igen kevés fordul elő, különösen itt, ma reggel még kevésbbé mint közönségesen, miután az előadás iránya inkább komoly és szigorú, mint jó kedvet gerjesztő. Mind e mellett azonban a táncz kecssteljes, és azon kiszámított pontosság által tűnik föl, melylyel a tánczosok mozdulatai egybe vágnak; és mi is szívesen járulunk a tetszésnyilvánításhoz, mely végig hangzik a házon, midőn egy végső bámulatos lejtés és fordulat után, a pavillonok függönyei mögé vonulnak és eltűnnek a tánczosok a közönség szemei elől.

A most bekövetkező mozgalom alatt, mely a beszélgetés morájának, a frissítő árusok kiabálásának és a színpadi gépezet zörgésének eredménye, megnézzük színlapjainkban, hogy ezután mi fog következni. *Bumbuku Chagama* van hirdetve. *Bumbuku Chagama* egy tipikus drámai tárgy Japánban, meg kell tehát magyarázni. A japáni irodalom tele van csodás legendákkal és mesékkel, melyek közül sok észrevehetőleg idegen forrásból ered, és önkényesen van a japáni hagyományokhoz alkalmaztatva, sok azonban valódi nemzeti eredetű és a japániak kezdetleges mythológiájának színpadi illusztrációja. Az utóbbiakban a róka, a borz vagy más titokteljes tulajdonokkal bíró állat torz eszménye gyakran szerepel. E mesék igen régiek, többnyire igen rövidiek, és mindig rendkívül népszerűek. Minden gyermek százával ismeri, miután mindenütt el vannak terjedve apró kötetkékben, furesa képekkel ellátva és igen olcsó árért kaphatók — tuczatja két-három krajczárért. E mesék színpadi átdolgozásai képezik a yedói színházak játékrendének felét. A mint nem sokára meglátjuk, a drámai átdolgozat nem követi mindig szigorúan az eredeti mese folyamát; de az ily eltérések mindig szabadalmát képezték a színművek szerzőinek, Shakspeare-től kezdve az utolsóig. A *Bumbuku Chagama* egyike a legismertebb, és leggyakrabban előadott ilyféle színműveknek, valamennyi között. Hogy miért, azt senki sem képes kielégítőleg megmagyarázni, mert csak középszerű értékű és mint elbeszélés kevés regényes vagy emberi érdeket költ. De miután van bizonyos föl-

tünősege, mind dajka meseként, mind színpadi themaképen, két ezélt fogunk elérni akkor, ha előbb szószzerinti fordítását adjuk, azután pedig azt mutatjuk meg, hogy miként alakították át drámai szöveggé.

BUMBUKU CHAGAMA; VAGY: A BUGYOGÓ THEÁS FAZÉK.¹⁾

„Élt egy időben, így mondják, egy nagyon öreg borz, a Morinji néven nevezett templomban, a hol volt egy vas theás fazék is, melyet Bumbuku Chagamának neveztek, és mely értékes tulajdonát képezi e szent helynek. Egyszer a főpap, ki kedvelője volt a theának, és a theásfazekat mindig nappali szobájában tartotta fölakasztva, mikor levette helyéről és theát akart benne főzni, egy fark bujt ki belőle. A főpap megijedt, és összehívta valamennyi kis tanítványát, hogy lássák ők is a csodát. Gondolták, hogy az egész dolog nem egyéb, mint valami róka vagy borz gonoszsága, s el levén határozva, hogy végére járnak a valódi tényállásnak, ehhez képest megtették előkészületeiket. Némelyik kendőt kötött a fejére, a másik levette felső öltönyét s fölfegyverkeztek botokkal és fahasábokkal. De mikor épen szét akarták verni az edényt, szárnyak bujtak ki belőle, s ide s tova repkedni kezdvén, mint a bögöly, hiába kergették, mert se megütni, se megfogni nem tudták. Végre azonban bezártak minden ablakot és ajtót, s addig kergették egyik sarokból a másikba, míg sikerült a fazekat közre szorítani és el is fogni. Mig azon tanakodtak, hogy mi tevők legyenek vele, szerencsére jött egy házaló,

¹⁾ Igen mulatságos tudni azt, hogy a japáni írók nagy harczot vívnak ezen czím szószármaztatása fölött, és hogy kutatásaik eredménye egyiket sem nyugtatja meg. A tudósok azt erősítik, hogy e szó: Bumbuku összetétel, és pedig ebből, hogy: Bun (itt Bum-ra lágyítva), mi azt teszi, hogy: Tudomány és ebből, hogy: Tuku (itt Buku) mi gazdagságot jelent. Chagama fölött nincs vita, ez theás fazekat jelent. A régiségbúvárok azt mondják, hogy e név ily formán hangzanék: „A tudós és gazdagságot nyújtó theás fazék,” és a sinai betűknek, melyekkel kiírják, csakugyan ez a jelentésük van. De úgy látszik, hogy *Sendai* tartományban, hol *Morin-ji* és a csodás theás fazék még mindig létezik, ez a szó: Bumbuku buzgó, vagy bugyogó hang utánzásaként használtatik és ennél fogva forró vízre, folyó patakra vagy a túlképzelődő nyelvbúvárok elfuttatására totszés szerint alkalmazható.

ki rongyos papirossal kereskedett. Ennek megmutatták a fazekat, azon szándékkal, hogy rá tukmálják ha lehet. A házaló észrevette, hogy meg vannak szorulva, s csak potom árt ígért érte, de mint-hogy a gonosz fazekat most már szörnyűség lett volna a templomban tovább is tartani, oda adták neki úgy is. Nagyon megörült ennek a házaló, és vételével mód nélkül elégedetten tért haza, számítva a másnapi szép nyereségre, mert remélte, hogy eladhatja a fazekat valakinek, a ki szereti a theát. Jött az éjszaka, s ő lefeküdt párnáira, hogy nyugodjék, és betakarózáván pokróczokkal, jó izűn elaludt.

De jó későn, az éj közepe felé, a theás fazék ismét borzzá változott, és kibujt a papirkosárból, a hová téve volt. A kereskedő fölébredt a zajra, megfogta a fazekat röptében, megezirógatta, jól bánt vele, és ezzel megnyerte bizalmát és ragaszkodását. Nem sokára annyira tanulékony lett a fazék, hogy megtanithatta kötelen táncolni, és egyéb különféle mesterségekre.

Csakhamar hire futott, hogy Bumbuku Chagama megtanult táncolni, és a kereskedőt meghívták sok kis és nagy tartományba, hogy mutogassa a csodát a daimioknak, kik ezért tömérdek aranyat és ezüstöt adtak neki. Időjárával meggondolta a kereskedő, hogy ő egyedül az olcsó theás fazék segélyével gazdagodott meg, és kötelességének ismerte, hogy némi jutalom kíséretében, visszaadja azt ismét a templomnak. Oda vitte tehát a fazekat, és a főpapnak elmondva jó szerencséje egész történetét, följánlotta azt, a pénz felével együtt, mit vele szerzett.

A főpapnak megtetszett ez a háladatosság és bőkezűség, s beleegyezett az adományok elfogadásába. A borzot ezután megtették a templom védszellemének, és a Bumbuku Chagama név híres maradt Morin-ji-ban a mai napig, és meg fog az emlékken maradni a legkésőbb korig, mint a régi kor egyik legendája.

Ez az egész történet úgy, a mint a népszerű irodalomban áll. Mikép bővítették és ékesítették föl a színpad számára, rögtön meglátjuk. A mint a függöny félre vonul, homályosan egy szobát különböztetünk meg, mely egy papé, a templomban. Egy külső, a nézők felé eső falnak létezése, természetesen a képzelet körébe tartozik, és ez oldalon csak egy ajtóval van megjelölve, melyen át a szoba a kerttel közlekedik; a kert bokrai vastagon be vannak borítva hóval. Viharos éj van, és a komor hatást emeli az, hogy a színház tetején levő nagy ablaktáblák legnagyobb része be van zárva. A szél zúg, és a fonnyadt fák galyai szomorúan zörögnek. Belől fonott szőnyegeken ül, vagy térdel a főpap *hibachi*-ja (tűz katlan) mellett,

és egy nagy papir lámpás csekély világa mellett olvas. A vas theás fazék a belső falon lóg. A belső melegsége és nyugalma éles ellentétben áll a külső izgalmas nyugtalanságával.

A szárnyfolyosók egyikén belépve egy bundába öltözött vadász közelit, ki vállán hozza puskáját és oldalán lógva vadásztarisznyáját. Néma játékkal búsul a nap kevés szerencsén. A hó eloltotta gyutacsát, midőn legnagyobb szükségére lett volna reá. Ujjai, a hidegtől göresösen megdermedve, megtagadták a szolgálatot akkor, midőn lőnie kellett volna. Elvesztette az egyensúlyt a sikamlós talajon és ismételten elhibázta a célzt. Fáradt, fázik és éhes. Mindez bámulatosan van elmondva a némajátékban. Egyszerre fölfödözi a templomban égő világot. Fut és bebocsáttatást kér. Az öreg pap vendégszeretőleg fogadja, érdeklél hallgatja baleseteinek meséjét, párnákat hoz számára a válaszfal mögül és kimegy, hogy enni-valót keressen, meghagyva a vadásznak, hogy az alatt készítsen forró vizet a theás fazékba.

A hálás vendég leveszi a természetes edényt a horogról és a *hibachi* fölé akasztja. De egy borzasztó csapás várakozik reá. Alig válik érezhetővé a melegség a fazékon, mindjárt felnyílik és egy vigyorgó borzfé jelenik meg a nyíláson. Erre ijedten és borzalommal eltelve visszahökken, s az alatt, míg a tünémenyre bámul, ez egy emberi fővé változik, fiatal, csinos nő fejévé. A vadász feléje ugrik, de e perczben a pap visszatér és a theásfazék visszanyeri közönséges alakját.

Felindulástól reszketve, a vadász hirtelen elmondja a csodás történetet. A pap igyekszik őt megnyugtadni, azt adván értésére, hogy esze, az éhség és kimerültség miatt meg van zavarodva. A vadász óvást tesz ez ellen, de a papot meg nem győzi. Hitetlensége azonban halomra dől. Közeledik a theásfazékhoz, hogy az illatos fűvet bele dobja, midőn ime az eltűnik, és helyette ott áll egy viruló szűz, izgatottan és félénken, ki reszket az érzékenység miatt és zavartan takarja el arcát. A papot és a vadászt bájai elragadják, és ámbár nagyon meg vannak lepelve, igyekeznek őt megnyugtadni, mi végre sikerül is nekik, ámbár a leány eleinte szemérmes és tartózkodó. Megjegyzendő, hogy ő arcát határozottan a vele társalgók felé irányozza: de midőn hátát felénk fordítja, mi, a közönség, észreveszszük, hogy a szép fiatal nőnek bozontos farka van. E titok felfedése arra van számítva, hogy megmagyarázza nekünk, hogy aszéplátogató, a csábító látszat daczára, valóságban

egy roszakaratú manó, és végre is nem egyéb egy borznál. De a két áldozat tökéletes álhitben él.¹⁾ A pap ismét eltávozik, hogy egyéb frissítőt hozzon, a mi jobban kielégítse az új vendég gyöngéd izlését. Egyedül maradván a vadász és a szép nő, megkezdődik az udvarlás. Az udvarlásból az átmenet egyéb következményekre igen gyors, és a jelenetek oly sorozata adatik elő, melyek majdnem oly leirhatlanok, mint Offenbach *Gerolstein*-ja vagy *Génévieve*-je némely jelenei. A pap, visszatérvén, reszket, dühöng, vonaglik a féltékenységgel. Oly alacsonytságot követ el, mely sehogy sem illik jelleméhez, akár úgy tekintsük mint házi gazdát, akár mint Buddha tanítványát. Átnéz a válaszfal egy repedésén. Mit fedez föl, vagy mit képzel, hogy felfedezett, azon tényből lehet következtetni, hogy, megjelenvén a titokteljes idegen, azon katonai műveletet kísérti meg, mely szerint oldalt támad és a visszavonulást igyekszik elvágni. A leány ügyes és fürge, de a papot, bár koros, háromszoros erély lelkesíti. Emészti őt a kíváncsiság, morális érzéke megrendül, és a féltékenységgel ördöge üzi. E közben a vadász oly hirtelen kerül a nő elébe, hogy annak nem marad ideje a hátrafelé gondolásra. A pap végre talál egy alkalmat és azt meg is ragadja; megragadja egyszersmind az áruló tagot, — a farkat is. Ekkor szemei egyszerre felnyílnak. Az álruha lehull, és mi nem nőt látunk többé magunk előtt, hanem egy disztelen borzot, egy *ursus meles*-t egész természetességében. De a vadász csalódása folyton tart. Ő még mindig hisz az álnőben; és míg a pap egy nagy lábú, bozontos farkú valóságot kerget, ő saját fajabeli csintalan, ragyogó szemű, puha ajkú és gyöngéd, mesterséges arcszínű phantomot üldöz. Végre a pap heve czélt ér. A borz, nem levén képes tovább föntartani kettős ugyanazonosságát, még egyszer belengrik a theásfazékba, melyet a pap megragad és kidob az ablakon. A vadász kétségbeesett sikoltással utána veti magát, és a jó indulatú buddhista, el levén határozva, hogy jótékony cselekedetét végig viszi, szintén elbotorkál, útjában figyelmeztető kiáltásokat hallatva.

A diszlet lassanként temetővé változik. A komor sirkövek zúzzal vannak szegélyezve és *lidércz-lángok* röpdösnek

¹⁾ E fogás, hogy rókák és borzok azért vesznek fel női alakot, hogy a gyenge halandókat tévútra vezessék, igen gyakori a japáni mesékben.

halomról halomra. A theás fazék a földön fekszik, oly üresen és elhagyottan, mint a kép többi része. Világos, hogy a borz megszabadult. A vadász berohan, néz minden oldalra, a sír- emlékek mögött fürkész és figyelmesen hallgatódzik elvesztett kincse után. Most meglátja. Ott van, félíg elfedve egy bokor mögött. A mint gyorsan odább vonul, ő követi. A pap megjelenik, meglátja a távolodó alakokat és ismét hozzá fog az üldözéshez. Meggyőződhetünk róla, hogy elfogta a menekvőket, mert nemsokára visszatér, maga előtt hajtva a borzot, és döngetve azt botjával. Az üldözés fáradságos, mert a szellem mindig emberi alakban mutatkozik, ha a vadász közelébe jut, és természetes minőségét veszi fel, ha a pap közelit hozzá. E közben más borzok is keverednek a harezba és egy ideig *Freischütz* fajta ördöngös vadászatnak, egy keleti *Walpurgis*-féle boszorkánytáncznak vagyunk tanúi. Szorongattatva és kimerülve, az eredeti borz még egyszer a theásfazékban keres menedéket. A pap egy sirkő darabjával porrá zúzza az edényt. Midőn az összetörik, úgy látszik mintha valami titokteljes ígézet szűnt volna meg ez által. A gonosz állatok vonyítva távoznak el. A sirkövek lehullanak, és virágokat és kellemes építészeti képeket lepleznek le. A temető mosolygó kertté változik át, melynek közepén áll a bájos nő, most az egyszer fark nélkül, miről van alkalmunk meggyőződni; föl van mentve elbűvöltetése alól és kész megjutalmazni imádóját. A vadász nem tud hová lenni örömében, a pap kenetteljesen mosolyog rájuk, és úgy végződik minden a hogy kell: — hirtelen, de boldogan.

Ez a közönséges értékű japáni dráma pártatlan leírásaul szolgálhat. A természet fölötti elem nem mindenikben fordul ugyan elő, de igen gyakran jön alkalmazásba és mindig szívesen fogadtatik. A délelőtt folytán azt tapasztaljuk, hogy gyakoriak az eleven vigjátékok, és az oly színművek, melyeket mi „társadalmiaknak“ nevezünk; és hogy a politikai cselszövények és hadi tettekből meritett episodok különös kedvezésben részesülnek, — majdnem oly nagyban mint a mesék. Valamennyi színműben sok olyan van, a mi élvezetes, némi olyan, a mi bámulatra méltó és egy kevés olyan is, a mi nevetséges. A játéknak több az érdeme és kevesebb hibái, mint azt egyelőre vártuk volna. A kevélység, borzalom, düh, egyszóval az erőszakos szenvedélyek ábrázolásában ezen színészeket sehol sem múlják fölül. Természethűségük soha

sem tétoáz, minek csekély bizonyítékául megemlíthető, hogy egy bizonyos szellem-jelenet alkalmával, a közönség közt levő gyermekek egy részét annyira meghatotta az egyik színész színelt ijedelve, hogy fölugrottak ülőhelyeikről és borzalomtól dermedten botorkáltak ki a házból. Sőt a mi több, az ezen jelenetben játszó színész, az iszonyat kinjai között leesvén a földre, és kénytelen levén azon pillanatban visszavonulni a színpadról, szó szerinti értelemben végig vonaglik az oldal szárnyfolyosón át, ki, a nélkül, hogy csak egyszer megzavarta volna az illusiót. Ő az egész úton a nevetségesség veszélyes határvonalán állott, de egyszer sem lépte azt át. A gyengébb szenvedélyek felmutatása azonban, kevésbbé sikerül nekik, és minket, természetesen, bármily komoly szerelmeskedés sem képes megcsalni, mert tudjuk azt, hogy mindkét fél az erősebb nemből való. Mi kinevetjük az érzelgést ott, hol szakállat tudunk a fátyol alatt. De a könnyebb vigjátékban, vagy a bohózatban ez kevesebb nyomatékkal bír. És valóban ezek az emberek bámulatos ügyesek női mozdulataikban és kecskeikben. Mint már előbb láttuk, a személyes megjelenés utánzása elég tökéletes; de a legyőzhetlen akadály reájuk nézve a hangban rejlik. A japáni színészek nem igyekeznek, mint a sinaiak, erőltetett torok hanggal beszélni, hanem természetes hangjukat használják; és ebben igazuk van, mert, ámbár nem hozzák is létre a női hangejtés valódi lágyságát, legalább kikerülik az abszurditást, mi a sinaiaknak soha sem sikerül. Egészben véve elmondhatjuk, hogy a japáni színészek, mint honfiak szokásainak és érzelmeinek fölmutatói, egy rangban állanak bármely nyugati nép színészeivel. Mutatványaikon meglátszik a szorgalmas tanulmány és rajtuk a valódi művelés bélyege látható, s legkirivóbb tévedéseik nem annyira a művészet hiányában, mint inkább a természet tekintetbe nem vételében rejlenek.

Miután a függöny egy különösen megható vérontás nélküli öldöklés után összevonódott, jó indulatú segédrendezőnk, vagy mi volt, ki egész nap pártfogólag sürgött, forgott körülötünk, ismét megjelen páholyunk ajtajánál, megsúgja, hogy a jövő szünet hosszú lesz és ha akarjuk, elkísérhetjük őt a színház falak mögé egy rövid látogatásra. Ez valóban nagy előjog. Sietve követjük őt, és csak hamar azon ismeretes zavar és rendetlenség közepébe jutunk, mely, úgyhiszem, mindenütt ugyanaz, a hol csak színházak tenyésznek. Nehéz „háttérket“

czipelő ácsok futkosnak ide s tova, raktárfelügyelők osztják szét és szedik ismét össze szereiket, és a rendező pokoli tánczot jár, káromol mindeneket, és általában ama veszettséggel és vadsággal viseli magát, a mely, mint azt jól tudjuk, szükséges arra, hogy a dráma pocsékká ne legyen. Valóban Japánban vagyunk-e itt? Hisz ez lehetne nyugat bármely fővárosában előforduló fölvonásköz. Itt uralkodik ugyan, a legnagyobb sietség közepette is, olyan foka az udvariasságnak, melyet máshol nem tartanának összeférhetőnek a magas művészettel, de azok, kik más égaljak alatt is behatottak ezen titkokba, minden egyéb tekintetben egészen otthon érezhetik magukat. Kisérőnk vezet minket lépcsőkön fel, lépcsőkön le, és a színészek öltözőibe, biztosítva bennünket, hogy ez nem fog tolakodásnak vétetni, sőt mint idegeneket mindenütt szívesen látnak. Megmutatja a gépezetet, melylyel a szinpad állását meg lehet változtatni, a szélfütyülésre és esőcsepergésre szolgáló szerkezeteket, a festő és raktár szobákat, és végre bevezet az első rangú színészekhez, kik mindnyájan, öltöztetőik segélyével készülnek a következő darabra. Szívesen fogadnak bennünket, de sokkal jobban el vannak foglalva, semhogy társaloghatnának, a mit mi készséggel belátunk, és így, ünnepélyes üdvözlésváltás után, csakhamar magukra hagyjuk őket. Egy úr azonban, ki fényesen van semmi egyébbe, mint festékbe öltözve, társul szegődik hozzánk és figyelmeztet számos érdekes részletre. Megjegyezzük, hogy még eddig nem láttuk őt játszani, de reméljük, hogy kárpótulásul sokat lesz a szinpadon, ha majd föllép; e közben gyengéden utalunk meztelenségére. Ő tetszéssel fogja föl tréfánk finom élet, és megmagyarázza, hogy egy „*beto-t*“ vagyis lovászt fog személyesíteni — azon néposztályból egyet, mely egész Japánban híres a testeikbe edzett gazdag és mesterséges festésekről; és hogy ő egész nap egy festő kezei közt volt, ki a mint látjuk, ügyesen utánozta a lovász fajzat maradandó diszítéseit; azért, hogy helyesen mutathasson be egy „*beto-t*“, legjobb szerepeit átengedte más színészeknek. Nem valódi önfeláldozás-e ez? Vihető-e messzebb azon színész lelkesedése, ki Othello szerepében egész testét befestette feketére?

A samisenek hangja távozásra int, mi tehát visszatérünk páholyunkba és látjuk, hogy a szinpad tánczra van előkészítve. Sok táncz követi egymást, többé vagy kevésbé vig, de egyik sem oly szigorúan komoly, mint az volt, mely a nap

eseményeit megnyitotta. A néma játéknak bő része jut ezen mutatványokban. Mutatnak egy tollas lapta (volant) tánczot, melynek eszközei, mint Macbeth töre, csak a képzeletben léteznek ugyan, de gyönyörűen vannak helyettesítve jelző taglejtések által. Egy ruganyos laptával történő kedvencz játék tánczezá van alakítva, és öröm látni, mily színlelt erélyvel vetélkednek az álhölgyek a játékszer birtokáért — mely nem létezik — és midőn elkapják a légszerű semmit, miként kergetik guggoló állásban köröskörül, visszatartván azt a lehető legtovább a többi követelőktől. Sok olyan táncz is van, melyet férfiak lejtene, és ezek bőven pótolják azt a mozgékony-ságot, mely a nőknél hiányzik. Nekik is megvan saját tollas játékuk, és a heves küzdelmek, melyeket festenek, az összeüt-közések és elbukások, a levertség, mely a hibás csapást követi és az öröm, mely egy különösen sikerült csapást kísér, ellent-állhatlanul nevetségesek, főkép mivel a lapta és ütőfa nem is létezik. Ezenkívül utánozzák a lepke röpkölését, mutatnak egy hurkos kendővel mesterfogást és tornászgyakorlatokat. A jele-net vége felé egy „napernyő táncz“ kerül színre, mely telve van ügyes fordulatokkal és csodás meglepetésekkel. A napernyő tánczok, melyeket otthon láttunk, ügyetlen unalmas-ságok ehhez képest. Itt ezen eszköz úgy van készítve, hogy bár összevonva semmi különbség sincs közte és más napernyő között, de ha ki van feszítve, sok különféle színt, alakot és térmét képes változtatni, tartója akaratához képest. A naper-nyők különféle összeillesztése fényes tűzijátékot utánoz. Hát még a használat mily sokféle! Félig zárva úgy hordják mint magas tetejű kalapot. Fogantyúikat lefelé fordítva, úgy ren-dezik el őket a színpadon, hogy virágos kertet ábrázolnak, melyben a tánczosok sétálnak. Ha szegleteikkel a földön gör-getik, egy kocsi kerekeivé válnak, melyben a ballett királynője látszik kocsikázni. Ehhez hasonlót alig lehet látni a többi világ-részekben. A legvégső táncz azonban nem oly egészen idegen jellegű. A nők ugyan itt is megtartják szelid méltóságukat, de a férfiak egy nemét járják a dühöngő cancannak, mely méltó a Mabilie törzsvendégeihez, sőt még durvább torz utánzóikhoz is, a színpad ama beduinjaihoz, kik tetőtől talpig elnemtele-nülve, a new-yorki bohózatokban szerepelnek.

A délutáni színlap igen kevés újat mutat fel. Van egy másik történeti vázlat, egy kísértetes mese, melyben egy ré-mületes macska először mint bűvész megsemmisít, később

mint állat fölfal egy egész családot; továbbá egy vigjáték, nem hosszú, de végtelen sikamlós és végre még egy ballet. Midőn már kezd alkonyodni, és távozni készülünk, figyelmeztetnek bennünket, hogy várjunk még egy kissé, és legyünk tanúi a mit a francziák *solennité*-nek neveznek — egy első előadásnak, és pedig gyertyavilágnál, a mely körülmény igen szokatlan. Természetesen hogy maradunk. A ballet vége felé az angol színházakban is ismeretes fogást léptetik életbe. Egy színész, egyszerűen, polgári ruhába öltözve, fölkel a közönség között és, a figyelmet kiabálás és furesa taglejtés által magára vonva, fölmege a szinpadra, melyet midőn elért, a rendesre változtatja hangját és kijelenti, hogy szándéka csak az volt, miszerint a közönség által meghallgattassék és bejelenthesse az új darabot, mely a szinlapokon nincs kitéve. Már mindenki felkelt és távozásra készült, de most mindenki ismét visszaül helyére, és nemsokára ezután, a növekvő setétségen keresztül, roppant sokaságot látunk berohanni az utcáról, mely hirtelen megtölti a ház minden szegletét. Ugy látszik, hogy első előadás alkalmával, mi mindig a nap végződtével megy végbe, a színház megnyittatik és mindenki ingyen jöhet be. Ez kétségkívül arra van szánva, hogy azt teljesítse, a mit minálunk a hírlapok tesznek. Ha a darabot jól fogadják ezer egyén kedvező tudósítása jó hirdetés, és ezenfelül egyedüli módja a nyilvános hirdetésnek ez országban. Mielőtt a szinpad elrendezése be lenne fejezve, az alkony homálylyá változott, és hogy a növekvő setétség felől minden kétség el legyen oszlatva, az által teszi azt két szolga láthatóvá, hogy hat pislogó gyertyát helyez oda, hol minálunk a szinpad padlólámpái vannak. Midőn a függöny szétvonul, teljes lehetetlenség megkülönböztetni a tárgyakat, és az a kérdés támad, vajon nem leszünk-e kénytelenek csupán hallani a beszédet és hozzá képzelni a játékokat? De még nem ismerjük az intézet segédforrásait. Midőn a két színész, ki megkezdi a darabot, közeledik a szárnyfolyosók felől, látunk előttük egy pár világító pontot röpkedni, mi nem egyéb hosszú vesszőkre tűzött gyertyánál, mit két szolga visz előttük. Valahányszor egy új színész jön a szinpadra, ilyen apró gyertyákkal kísérik, melyek részletesen láthatóvá teszik őt, és ha többen vannak együtt a kép leírhatatlanul furesa és természetellenessé válik. Ez annyira kívül esik minden illusio lehetőségén, hogy az egészet nem tekinthetjük egyébnek, mint egy különös kísérletnek, és

mint ilyen is nemsokára megszűnik mulatságos lenni. Azonban a közönség bámulatosan élvezi, és egészen közönyös a világítás rendellenes és tökéletlen módja iránt. A szindarabot, mely egy rövid bohózat, feszült figyelemmel kísérik, megreszkettetik az épületet hahotájukkal a nevetséges helyeknél és örült tapsban törnek ki a végén, mi a színészeknek biztosítja az újabbi sikert. A hosszú színházi napnak ezzel vége van. A gyertyákat eloltják, és mi kétezred magunkkal vakontapogatódzunk szövevényes tornáczokon végig, meredek lépcsőkön le, és megkönnyült érzéssel érünk ki az élénk, jól megvilágított utcára. Az utolsó félóra kissé nyomasztó volt az igaz; a mi a többit illeti — azt itélik meg önök.

E. H. HOUSE után angolból.

Sz. A.
